herpy

SKILPADDER

Painted Turtle

Chrysemys picta

Chrysemys picta er en dagaktiv, halvt vannlevende skilpadde fra Nord-Amerika med røde og gule striper på hals, ben og skjoldkant. Skjoldet blir 13-25 cm, og dyret kan leve i mange tiår. Et voksent dyr trenger et stort, filtrert kar med flere hundre liter vann, en varm solplass og kraftig UVB.

Familie: Emydidae

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**13-25 cm** total lengde inkl. hale
Vekt	**300-500 g**
Levealder	**25-40 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Semiakvatisk**
Biotop	**Våtmark og temperert skog og eng**
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**130 × 65 × 60 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**20-30 °C**
Varmeplass	**30-40 °C**
Temperatur, natt	**15-24 °C**
Luftfuktighet	**50-80 %**
Vann	**Akvaterrarium** dybde 25-35 cm
Vanntemperatur	**21-27 °C**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-sone 3
Kosthold	**Insekter, ferdigfôr, planter, virveldyr og mark/snegler**
Holdes	**Alene eller i gruppe**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kullstørrelse	**4-15 egg**
Kull per år	**1-5**
Inkubasjon	**72-80 dager** ved 25-30 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Ikke listet**
EU-vedlegg	**Vedlegg B**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Chrysemys picta er en liten til middels stor ferskvannsskilpadde som tilbringer mesteparten av døgnet i vannet og går på land for å sole seg og legge egg. Ryggskjoldet (carapax) er ovalt, glatt og forholdsvis flatt, olivengrønt til svart og uten køl. Buken (plastron) er gul, hos noen med rødlige toner og mørke tegninger i midten. Huden er olivenfarget til svart med røde og gule striper på hals, ben og hale, og ansiktet har gule striper med en stor gul flekk bak hvert øye. Føttene har svømmehud. Alle mål i teksten er skjoldlengden.

Voksne dyr måler 13-25 cm, og hunnene blir større enn hannene. Hunnen har et høyere, mer avrundet skjold og veier i gjennomsnitt omtrent 500 g mot hannens omtrent 300 g. Hannen kjennes på svært lange klør på forbena og en lengre, tykkere hale der kloakkåpningen sitter lenger ut. Størrelsen varierer med underarten: den vestlige blir størst og sjelden over 20 cm, enkelte opp til 25 cm, den østlige og den sentrale når omtrent 18 cm, og den sørlige formen omtrent 15 cm.

Arten har tre underarter som krysser seg der utbredelsesområdene deres møtes. Den østlige (*C. p. picta*) har skjoldplatene i rette rekker på tvers av ryggen og et nesten ensfarget gult bukskjold. Den sentrale (*C. p. marginata*) har en mørk, symmetrisk flekk midt på bukskjoldet. Den vestlige (*C. p. bellii*) har et nettliknende lyst mønster på skjoldet og en stor farget flekk, ofte rødlig, som strekker seg ut mot kanten av bukskjoldet. Den sørlige formen (*C. dorsalis*) regnes i dag oftest som en egen art. Stellet er det samme for alle former.

Arten forveksles ofte med *Trachemys scripta*. *C. picta* er flatere og har verken den røde flekken bak øyet eller det spettete bukskjoldet.

Levetiden i fangenskap er typisk 25-30 år, og enkelte dyr blir 40-50 år. Arten er sky og ikke en skilpadde man tar opp; de fleste dyr stresses av å bli håndtert. En voksen skilpadde trenger store vannmengder, varme og UVB hele sitt lange liv.

Les mer: Lys og UVB

Utbredelse og leveområde

Chrysemys picta er Nord-Amerikas mest utbredte skilpadde og den eneste som finnes fra Atlanterhavet til Stillehavet. Arten finnes i det sørlige Canada fra Nova Scotia og New Brunswick over Quebec, Ontario og prærieprovinsene til British Columbia, i det meste av USA fra Maine til Washington og Oregon, og i ett enkelt vassdrag i det nordlige Mexico (Chihuahua). Mot sør når den Gulfkysten i Louisiana og Alabama, og i det sørvestlige USA (blant annet Texas, New Mexico, Arizona og Utah) finnes bare spredte bestander.

Den østlige underarten lever fra de canadiske Maritimes til Georgia øst for Appalachene. Den sentrale lever i Great Lakes-området og Midtvesten ned til Tennessee og det nordvestlige Alabama. Den vestlige lever fra de canadiske prærieområdene og Great Plains mot vest til Stillehavskysten.

Utenfor det opprinnelige området finnes arten i dag som innført blant annet rundt Phoenix i Arizona og i Tyskland, Spania, Filippinene og Indonesia, fordi dyr har rømt. Landene på kartet viser bare den opprinnelige utbredelsen.

> **Naturlig utbredelse:** Canada, USA og Mexico.

LEVEOMRÅDE

Chrysemys picta lever i rolige, grunne ferskvann med myk, gjørmete bunn: dammer, små innsjøer, myrer, sumper og langsomme elver og kanaler. Arten foretrekker store våtmarker med mye vannplantevekst og lengre perioder med høy vannstand, og den klarer seg også i menneskeskapte dammer og forurensede vann.

Dagen følger solen. Dyret kommer opp ved soloppgang og soler seg i flere timer på tømmerstokker, steiner og andre gjenstander over vannet. Oppvarmet vender det tilbake til vannet for å spise, og etter avkjøling kommer det opp igjen en eller to ganger. Mange dyr soler seg sammen, og opptil 50 individer kan ligge i hauger på samme tømmerstokk. Ved fare glir de lynraskt i vannet. Om natten hviler dyret på bunnen eller på en gjenstand under vann.

I kaldere strøk går arten i vinterdvale ved å grave seg ned i gjørme på bunnen av vannet. Ungene klekkes i august og september, og i de nordlige strøkene blir mange i redet over vinteren og kommer frem neste vår; de tåler frost fordi blodet kan underkjøles. I de sørligste strøkene går arten ikke nødvendigvis i vinterdvale. Hunnene forlater vannet fra slutten av mai for å grave rede, ofte i åpen, solbeskinnet, sandholdig jord nær vannet.

Les mer: Vinterdvale og årstider

Stell

TERRARIET

Hold dyret i et akvarium, et stort kar eller en lukket innendørs dam, ikke i et vanlig terrarium. Karet må være minst fem ganger så langt som skjoldet på det største dyret og halvparten så bredt som det er langt, og landdelen regnes med i bunnarealet. Vannet må være minst dobbelt så dypt som skjoldet er bredt. Målene i boksen, 130 × 65 × 60 cm, passer for en skilpadde på opptil 25 cm og gir en vanndel på 90 × 65 cm med 35 cm vann (omtrent 200 liter), en landdel på 40 × 65 cm og 25 cm kant over vannet. Større er alltid bedre, og hver ekstra skilpadde krever mer plass.

Innred fra start et oppsett for et voksent dyr, for ungene vokser raskt. Vann er tungt: 200 liter veier 200 kg, så plasser oppsettet på et gulv som kan bære det. Landdelen må være så stor at hele dyret kommer helt opp av vannet og tørker. Bygg den som en strandbredd eller hylle med en ru rampe, og legg en stor, flat stein som solplass. Lampe og UVB sitter rett over

solplassen. Et skjulested under vann må være trygt, slik at dyret ikke kan sette seg fast og drukne. Planter i karet blir revet i stykker, uansett om dyret spiser dem. Bunnen kan være bar, eller du kan bruke steiner som er for store til å svelges, eller så fin grus at den passerer uskadd.

Hold oppsettet helt rømningssikkert, både inne og ute. En utendørs dam om sommeren må være lukket mot både rømning og rovdyr: gjerde som går minst 30 cm ned i jorden, og nett over toppen. Unngå finmasket nett, som skjermer mye av solens UVB.

Les mer: Varme og temperatur

TEMPERATUR

Overflaten på solplassen skal være omtrent 40 °C, målt med et infrarødt termometer et par timer etter at lampene er slått på, og luften over solplassen 30-35 °C. Varm opp med halogenlamper i dype kupler med keramisk fatning, og la lampen sitte i samme avstand fra solplassen som UVB-røret. Luften i resten av rommet skal være 20-30 °C om dagen.

Vannet skal være 24-27 °C. Voksne dyr tåler kjøligere vann ned til omtrent 21 °C, og unger trenger 24-29 °C; begge tallene er lånt fra *Trachemys scripta*. Still vannvarmeren på laveste temperatur, slik at det oppstår en gradient i karet, og beskytt varmeren med en perforert plastskjerm eller et PVC-rør, slik at dyret ikke brenner seg. Kontroller vannet med et digitalt termometer, og pass på at det ikke trekker, for kraftige temperatursvingninger kan gi luftveisinfeksjoner.

Om natten slås lampene av, og lufttemperaturen kan falle til omtrent 15-24 °C. Lampenes av- og på-tid stilles inn på en timer til 11-13 timer lys i døgnet.

Vinterdvale er naturlig for arten. Dyret slutter å spise når vannet om høsten blir kaldere enn 15-18 °C, og i de nordlige strøkene varer vinterdvalen fra oktober til mars med en kroppstemperatur på omtrent 6 °C; de sørligste bestandene går ikke nødvendigvis i vinterdvale. I fangenskap er vinterdvale ikke et krav, og et dyr som holdes ved jevn varme hele året, klarer seg fint uten. Vil du gi dyret en vinterdvale, følger du samme fremgangsmåte som for *Trachemys scripta*: bare friske, veinærte dyr etter en dyrlegesjekk, ingen fôring de siste ukene før, 3-5 °C i høyst 14 uker og veiing hver 2.-4. uke. Et dyr som av seg selv blir sløvt og slutter å spise midt i den varme sesongen, må til dyrlege.

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Skilpaddens fuktighet er selve vannet, så luftens relative fuktighet er ikke nærmere dokumentert for arten og er ikke avgjørende; 50-80 % i rommet er rikelig. Det avgjørende er vannets renhet.

Dyret avgir avføringen i vannet, så vannet blir raskt skittent. Bruk et kraftig filter, og skift en del av vannet jevnlig; filteret alene er ikke nok. Fjern fôrrester og skitt med en fiskehåv etter fôring.

VANN OG VANNKVALITET

Vannet er dyrets oppholdssted, så det må være dypt, rent og varmt. Vannet må være minst dobbelt så dypt som skjoldet er bredt, og 25-35 cm passer for voksne dyr. Temperaturen er 24-27 °C (se Temperatur).

Filteret må både filtrere mekanisk og biologisk. Den mekaniske delen fjerner fôrrester og avføring; den biologiske delen, med svamp eller keramiske ringer, huser nyttige bakterier som omsetter giftig nitrogenavfall. Bakteriene må ha strømmende vann. Et filter beregnet på fisk er ofte for svakt, så velg et som er beregnet på minst 2-3 ganger vannmengden, helst et utvendig tønnefilter. Undergrunnsfiltre og små innvendige filtre er ikke egnet. En luftstein gir ekstra oksygen, men er ikke et filter.

Rengjør filteret minst en gang i måneden, og skyll filtermediet i vann fra karet, ikke fra springen, slik at bakteriene bevares. Bruk aldri såpe. Trekk ut støpselet med tørre hender før du tar på filteret, og koble alt elektrisk utstyr ved vannet til en jordfeilbryter. Rengjør ikke filteret på kjøkkenet.

LYS OG UVB

UVB er en nødvendighet. Arten hører til Ferguson-sone 3-4. UV-indeksen på overflaten av solplassen skal være omtrent 3,0-4,0, og det kan gjerne være områder med lavere UV-indeks, slik at dyret kan velge. Bruk et T5 HO-rør med reflektor som dekker 50-75 % av oppsettets lengde og sitter over solplassen.

Avstanden fra røret til dyrets rygg er 28-33 cm for et rør med 5-6 % UVB og 43-53 cm for et rør med 10-12 % UVB. Heng aldri røret nærmere enn 25 cm fra solplassen, for da dekker strålingen ikke dyret jevnt. Plast og glass stopper UVB helt, og nett stopper en del, så det må ikke være noe mellom røret og dyret. UVB-rør mister styrke og må skiftes jevnlig. Utendørs gir solen både varme og UVB i de varme månedene.

Supplér med en kraftig dagslyslampe på omtrent 6.400 K. Lyset skal være tent omtrent 12 timer i døgnet. Bruk aldri farget lys, heller ikke om natten, for dyrets øyne er svært følsomme for farger.

FÔRING

C. picta er altetende. I naturen spiser den vannplanter, alger, vanninsekter, krepsdyr, snegler, små fisker og åtsler. De unge dyrene er mest kjøttetende, og med alderen blir kosten mer plantebasert. Skilpadden spiser i vannet, så kast maten i karet. Den røde og gule fargen på huden kommer av plantestoffer (karotenoider) fra fôret, så en variert kost med alger og vannplanter holder på fargene.

Fôringsplanen er lånt fra *Trachemys scripta*, som har nesten samme kost. Dyr under 1 år får omtrent 50 % animalsk fôr og 50 % grønt: animalsk fôr hver dag, grønt hver dag og pellets annenhver dag. Dyr over 1 år får 25 % animalsk og 75 % grønt: animalsk fôr 1-2 ganger i uken, grønt hver dag og pellets 2-3 ganger i uken. En porsjon animalsk fôr er det dyret kan spise på 5-10 minutter, en porsjon grønt tilsvarer skjoldets størrelse, og en porsjon pellets tilsvarer hodets.

Velg pellets med 30-40 % protein, lavt fettinnhold, D-vitamin og høyt kalsium-fosfor-forhold, og gi vitamin- og mineraltilskudd. Animalsk fôr: meitemark, melorm, kakerlakker, sirisser, reker og krill, snegler fra oppdrett og små fisker; hele dyr er bedre enn biter. Grønt: andemat, vannsalat, vannhyasint, løvetann, kløver, fuglegress, bladsalat, endivie og grønnkål. Frukt er en tilfeldig godbit. Gi aldri avokado, løk, tomat, sitrusfrukter, sopp, rabarbra eller sterk paprika. Bruk bare planter fra naturen som er sikkert bestemt og ikke sprøytet. Kalsium får dyret via pellets og en sepiaskall i karet, hvis harde plastbaksiden må fjernes først.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl

ATFERD OG HÅNDTERING

C. picta er dagaktiv, sky og rask til å flykte ned i vannet. Den er ikke temmet og trives ikke med kontakt, så den skal bare håndteres når det er nødvendig, for eksempel ved helsesjekk eller rengjøring. Håndtering stresser dyret, og det kan bite og klore. Skal dyret løftes, ta det nedenfra og hold skjoldet med begge hender. Vask hendene med såpe før og etter, og la ikke barn under 5 år håndtere dyret.

Arten er ikke egentlig sosial, men tåler andre skilpadder av samme størrelse med lignende krav hvis det er mye plass og mange skjul og solplasser. Begge kjønn kan være dominerende eller territorielle. Ses vedvarende aggresjon, gi et større kar eller skill dyrene. Hold hanner sammen med hunner bare hvis hunnene kan komme seg unna, for hannene kan være hardhendte under paringen. Den enkleste formen er ett dyr i et stort kar.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannen har lengre klør på forbena, en lengre og tykkere hale, og kloakkåpningen sitter lenger ut på halen; hunnen er større, har et høyere skjold og en kortere hale. Hannene er kjønnsmodne ved 7-9 cm bukskjoldlengde, i de fleste bestander etter 2-5 år, og hunnene ved 10-13 cm bukskjoldlengde etter 6-10 år. I de nordligste bestandene går det langsommere: hanner etter 7-9 år og hunner etter 11-16 år. Veksten er rask de første årene, og dyrene vokser deretter langsomt.

PARRING

Paringen skjer under vann om våren og om høsten, når vannet fortsatt er kjølig. Hannen følger etter hunnen til de er ansikt til ansikt, og stryker ansiktet og halsen hennes med de lange klørne; en mottakelig hunn gjengjelder bevegelsen. Gjentas det flere ganger, svømmer hunnen til bunnen, der paringen foregår. Hannen kan skade hunnen med de tannlignende spissene på nebbet og med klørne. Hunnen kan lagre sæd i opptil tre år og legge flere kull etter én enkelt paring, og et kull kan ha flere fedre.

EGGLEGGING OG KULL

Hunnen legger egg fra slutten av mai til midten av juli, så få som 4 og opptil 15 egg per kull, avhengig av størrelse og underart (omtrent 5 hos den østlige, 8 hos den sentrale og 12 hos den vestlige). De fleste hunnene legger 1-2 kull i året, og enkelte opptil 5. Hun graver et kolbeformet rede med bakbena i myk, sandholdig, solbeskinnet jord og legger eggene der; deretter dekker hun hullet og forlater redet. Arbeidet tar opptil fire timer. En hun må alltid ha en kasse med jord eller sand på landdelen, også når hun holdes alene, slik at hun har et sted å grave.

INKUBASJON

Eggene har et mykt, bøyelig skall og er hvite og porøse. Inkubasjonen varer 72-80 dager i naturen og omtrent like lenge under kunstige forhold; ungene kommer frem i august og september. Kjønnet avgjøres av rugetemperaturen: 23-27 °C i den midterste tredjedelen av rugetiden gir hanner, og høyere eller lavere temperaturer gir hunner, men mengden vann i reiret betyr mer for overlevelse, stoffskifte og vekst enn temperaturen. Ruge eggene ved 25-30 °C; tallet er et anslag, fordi en rugetemperatur for fangenskap ikke er dokumentert for arten. I de nordlige strøkene overvintrer unger i reiret og kommer frem neste vår.

OPPDRETT AV UNGER

Ungene klarer seg selv fra klekkingen; foreldrene passer verken egg eller unger. De lever av plommen den første uken til halvannen og begynner deretter å spise. I naturen vokser de raskt og fordobler ofte størrelsen i løpet av første år. Unger er mest kjøttetende (se Fôr).

En unge kan holdes i et kar med minst omtrent 40 liter vann og en landdel der den kan tørke helt. Hver ekstra unge krever omtrent 20 liter mer vann. Vannet skal være 24-29 °C, og det må være skjul, en solplass og UVB. Holdes flere unger sammen, må de være like store, og alle må få fôr.

Helse og vanlige feil

Skilpadder skjuler sykdom, så vær oppmerksom på endringer. Vei og mål dyret jevnlig, og før en logg over vekt, appetitt og atferd. Tegn på sykdom: hovne eller innsunkne øyne, at dyret heller eller ikke kan dykke, åpen munn, skum eller bobler ved nesen, overdreven soling eller at dyret nekter å gå i vannet, at det ikke vil spise, skjev eller uregelmessig vekst, misfarging og sår på hud eller skjold.

Typiske problemer og feil i stellet: - Skittent vann hvis filteret er for svakt, eller vannet ikke skiftes. - Kalkmangel og sykdommer i knokler og skjold ved for lite UVB eller kalk. - Svelget plast fra sepiaskall eller innredning. - For liten vannmengde, der dyret ikke kan svømme og ikke kan komme opp av vannet. - Trekk eller for kald luft, som kan gi luftveisinfeksjoner.

Alle krypdyr kan være symptomfrie bærere av Salmonella og smitte mennesker. Vask hendene med såpe før og etter kontakt med dyret, vann og utstyr, og la ikke barn under 5 år håndtere dyret. Etter et bitt skal såret skylles under rennende vann i omtrent fem minutter og rengjøres med mild såpe; oppsøk lege ved dype, blødende eller betente sår.

Oppsøk en dyrlege med erfaring i krypdyr hvis dyret går ned i vekt, ikke spiser, har åpen munn eller virker sløvt.

Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd Les mer: Karantene og hygiene

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.